

114. Eesti Teaduste Akadeemia seadus.

Antud Riigihoidja poolt dekreedina 28. jaanuaril 1938.

I.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 1. Eesti Teaduste Akadeemia ülesandeks on üldise ja eriti Eestit käsitleva teaduse edendamine, lähtudes eeskätt tegeliku elu vajadustest välja kasvanud küsimustest.

§ 2. Oma ülesannete täitmiseks akadeemia eriti:

- 1) algatab, korraldab ja kooskõlastab teaduslikke uurimisi;
- 2) kirjastab teaduslikke töid ja perioodilisi väljaandeid;
- 3) asutab teaduslikke kogusid;
- 4) korraldab teaduslikke loenguid, kongresse ja näitusi;
- 5) kuulutab välja võistlustööde teemasid ja määrab selleks vastavad autasud;
- 6) määrab auhindu teaduslike uurimistööde eest;
- 7) määrab stipendiume ja teeb uurimisülesandeid uurijatele või vastavatele asutistele.

§ 3. Oma ülesandeid täidab akadeemia otseselt või tema juures asutatavate teaduslike ühingute kaudu.

§ 4. Akadeemia allub Haridusministeeriumile. Oma tegevuse korraldamises on ta autonoomne, kuivõrd käesolev seadus seda iseseisvust ei piira.

§ 5. Akadeemial on kaks sektsiooni: 1) humanitaarteaduste sektsioon ja 2) loodusteaduste sektsioon. Vabariigi Valitsus võib Haridusministri ettepanekul sektsioonide arvu suurendada.

2. peatükk.

Koosseis.

§ 6. Akadeemia koosneb 20 liikmest. Akadeemia liikmeiks võivad olla Eesti kodanikud, kes oma teaduslike töödega on silmapaistvalt edasi viinud teadust ja ilmutanud võimeid teadusliku töö korraldamises.

§ 7. Akadeemia esimesed 12 liiget, võrdsel arvul humanitaar- ja loodusteaduste esindajaist, nimetab Vabariigi President.

§ 8. Akadeemia koosseisu täiendatakse § 6 ettenähtud arvuni igal aastal ühe liikme valimisega vaheldumisi humanitaar- ja loodusteaduste esindajaist, kusjuures esimesena tuleb valimisele humanitaarteaduste esindaja. Akadeemia võib oma koosseisu täiendamist ühe aasta võrra edasi lükata, teatades sellest Haridusministrile. Pikema aja peale võib akadeemia koosseisu täiendamist edasi lükata Vabariigi President, samuti erandjuhul lubada täita ühel aastal kaks kohta.

§ 9. Kui akadeemia liikmete arv on jõudnud § 6 ettenähtud piirini, täidetakse kohad ühe aasta jooksul peale nende vabanemist, kusjuures akadeemia koosseisu täiendamist võib edasi lükata § 8 ettenähtud korras.

§ 10. Igal vastava sektsiooni liikmel on 14 päeva jooksul pärast koha vabaks tunnustamist akadeemia presidendi poolt õigus teha kirjalik ettepanek mõne tuntud teadlase kutsumiseks vabale kohale. Sektsioonikogu võtab küsimuse nimelisele motiveeritud hääletamisele hiljemalt 4 kuu jooksul pärast asja algatamist. Kandidaadid, kelle kutsumise poolt on 2/3 sektsioonikogu häälest, esitatakse täiskogule, kes oma otsuse annab kinnisel hääletusel lihthääletenamusega ja saadab oma otsuse, juurde lisades vastavad materjalid, Vabariigi Presidendile kinnitamiseks. Kui Vabariigi President esitatud kandidaate ei kinnita, saadab ta asja akadeemiale uuesti lahendamiseks. Kui akadeemia 4 kuu jooksul pole esitanud uut kandidaati vabale kohale või kui esitatud kandidaati ka nüüd ei kinnitata, nimetab Vabariigi President ise akadeemia liikme või lükkab koha täitmise edasi.

§ 11. Akadeemia täiskogu võib koosolijate 3/4 hääletenamusega, mis ei või olla vähem kui 2/3 täiskogu häälest, ette panna akadeemia liikme ametist vabastamiseks Vabariigi Presidendile.

§ 12. Akadeemia liikmete ametivanuse piiriks on 70 aastat. Akadeemia liikmed, kes on ületanud vanusepiiri, arvatakse emeriteeritud liikmeiks.

Akadeemia liige, kes pikaajalise haiguse või muu arvestatava põhjuse tõttu ei suuda täita oma ülesandeid, vabastatakse omal soovil liikme kohuseist ja arvatakse emeriteeritud liikmeks.

Akadeemia liikme kohuseist vabastamine, samuti emeriteeritud liikmeks arvamine toimub akadeemia presidendi sellekohase otsusega.

§ 13. Akadeemia auliikmeks võidakse valida isikuid, ka välismaalasi, kellel Eestit käsitleva või üldse teaduse edendamisel on eriti väljapaistvaid teeneid.

§ 14. Akadeemia kirjavahetajaiks liikmeiks võivad olla õpetlased, kes oma tööde kaudu või muul viisil võivad kaasa aidata teaduse arendamisele Eestis.

3 peatükk.

Akadeemia valitsemine.

§ 15. Akadeemia valitsemist teostavad akadeemia president, täiskogu, seksioonijuhatajad ja seksioonikogud.

1. jagu.

President.

§ 16. Akadeemia president juhib akadeemia tegevust.

Eriti akadeemia president:

- 1) esindab akadeemiat asjaajamisel kohtuis ja ametiasutistes isiklikult või voliniku kaudu;
- 2) kutsub kokku ja juhatab akadeemia täiskogu;
- 3) hoolitseb akadeemia tegevuse otstarbekohase korralduse eest ja valvab selle seaduspärasuse, samuti akadeemia varade alal- ja korrashoiu järele;
- 4) nimetab ametisse ja vabastab ametist akadeemia ametnikud ja teenijad;
- 5) koostab akadeemia aasta-eelarve kava ja aastaaruande;
- 6) ajab jooksvaid asju ja täidab muid käesoleva seadusega tema peale pandud ülesandeid.

Kui akadeemia president ei poolda akadeemia täiskogu otsust, siis, välja arvatud täiskogu otsused akadeemia liikme kandidaadi ülesseadmise kohta, võib ta selle anda ümberotsustamiseks akadeemia täiskogule või esitada küsimuse lõplikuks otsustamiseks Haridusministrile.

Kiire iseloomuga juhtumel, kui küsimused käesoleva seaduse alusel kuuluvad täiskogu otsustamisele ja täiskogu otsuse saamine ei ole võimalik, võib akadeemia president need otsustada ja täide saata, teatades sellest, oma tegevust põhjendades, lähema akadeemia täiskogu koosolekul. See eeskiri ei ole kehtiv akadeemia liikme kandidaadi ülesseadmise kohta.

§ 17. Akadeemia presidendi nimetab ametisse Vabariigi President 5 aastaks akadeemia liikmete hulgast.

§ 18. Abipresident on akadeemia presidendi asetäitja tema äraolekul. Akadeemia president võib mõned oma ülesanded edasi anda abipresidendile.

§ 19. Abipresidendi valib akadeemia täiskogu oma liikmete hulgast salajasel hääletamisel kolmeks aastaks ja kinnitab ametisse Vabariigi President.

2. jagu.

Täiskogu.

§ 20. Akadeemia täiskogu on abiks akadeemia presidendile akadeemia valitsemisel.

Eriti täiskogu:

- 1) valib akadeemia liikmed ja esitab ettepanekud nende vabastamiseks ning valib akadeemia au- ja kirjavahetajad liikmed;
- 2) võtab käesoleva seaduse ja akadeemia kodukorra alusel vastu üldisi juhtnööre ja eeskirju akadeemia ja tema juurde kuuluvate asutiste tegevuse korraldamiseks;
- 3) kinnitab akadeemia juurde kuuluvate teaduslike ühingute ja asutiste eelarved ja aruanded ning määrab neile toetusi;
- 4) määrab teaduslikud auhinnad seksioonide ettepanekul, annab reisi- ja uurimisstipendiume ja teeb uurimisülesandeid, kuulutab välja võistlusteemad ja hindab nende teemade peale sisseantud tööd vastava seksiooni esitise järgi, korraldab teaduslikke ettevõtteid, kutsub kokku kongresse, kirjastab teaduslikke töid ja perioodilisi väljaandeid, registreerib akadeemia juurde kuuluvaid teaduslike ühinguid, kutsub ellu asutisi ning otsustab nende sulgemise;
- 5) võtab vastu akadeemia presidendi poolt koostatud akadeemia eelarve kava, mis esitatakse Haridusministrile;
- 6) otsustab kinnisvarade omandamist ja võõrandamist ning uute ehituste ettevõtmist, esitades oma otsused Haridusministrile kinnitamiseks;

7) otsustab akadeemia presidendi poolt talle otsustamiseks esitatud küsimusi ja avaldab arvamust temale seisukoha võtmiseks saadetud küsimuste kohta.

§ 21. Akadeemia täiskogu koosneb kõigist akadeemia liikmeist.

Sõnaõigusega võivad täiskogu koosolekust osa võtta au- ja emeriteeritud liikmed. Vajaduse korral kutsutakse täiskogu koosolekust sõnaõigusega osa võtma kirjavahetajad liikmed ja akadeemia juurde kuuluvate teaduslike ühingute esimehed ning asutiste juhatajad.

§ 22. Täiskogu koosolekuid juhatab akadeemia president, tema äraolekul abipresident.

§ 23. Akadeemia täiskogu koosoleku kutsub kokku vähemalt kaks korda aastas akadeemia president täiskogu poolt määratud tähtaegadel, omal äranägemisel või 5 akadeemialiikme nõudmisel. Koosolekust osavõtmine on akadeemia liikmeile kohuslik. Ei ole liikmel täiskogu koosolekust osavõtmine võimalik, teatab ta sellest, puudumist põhjendades, aegsasti akadeemia presidendile.

Täiskogu koosolekul otsustatakse ainult koosolekukutses tähendatud küsimusi.

§ 24. Akadeemia täiskogu koosolek on otsusevõimeline, kui on koos vähemalt pool liikmeist, nende hulgas juhataja. Küsimused otsustatakse lihthäälteenamusega. Häälte poolnemisel annab juhataja hääl ülekaalu.

§ 25. Akadeemia täiskogu asjaajamise kord määratakse kindlaks kodukorras, mille kinnitab Haridusminister.

3. jagu.

Sektsioonid.

§ 26. Sektsioon korraldab akadeemia teaduslike üritusi ja ettevõtteid omal erialal.

1. jaotus.

Sektsiooni juhataja.

§ 27. Sektsiooni juhataja koos sektsioonikoguga juhib sektsiooni tegevust, kuivõrd käesolev seadus ei tee sellest erandeid. Sektsiooni juhatajal on sektsiooni suhtes samad õigused, kui presidendil akadeemia suhtes, välja arvatud esindamine ametiasutistes ja kohtutes.

§ 28. Sektsiooni juhataja valitakse sektsioonikogu poolt oma liikmete hulgast lihthäälteenamusega kaheks aastaks ja kinnitatakse ametisse Haridusministri poolt. Ei pea Haridusminister võimalikuks sektsioonikogu poolt valitud kandidaati sektsiooni juhataja kohale kinnitada, toimetab sektsioonikogu kahe nädala jooksul uued sektsiooni juhataja valimised. Kui teiskordne valimine ei anna tulemusi või esitatud kandidaati ka nüüd ei kinnitata, nimetab Haridusminister ise sektsiooni juhataja.

2. jaotus.

Sektsioonikogu.

§ 29. Sektsioonikogu on abiks sektsiooni juhatajale sektsiooni valitsemisel.

Sektsioonikogu:

- 1) toimetab käesolevas seaduses ettenähtud valimisi;
- 2) teeb ettepanekuid täiskogule töö- ja reisistipendiumide ning auhindade määramise kohta;
- 3) vaatab läbi ja annab oma hinnangu akadeemia poolt väljakuulutatud võistlustööde kohta;
- 4) teeb täiskogule ettepanekuid uurimisülesannete tegemise kohta;
- 5) annab juhtnööre sektsiooni tegevuse kohta;
- 6) täidab teisi käesoleva seadusega tema peale pandud ülesandeid.

Sektsioonikogu otsustab juhataja poolt temale otsustamiseks esitatud küsimusi ja avaldab arvamust temale seisukoha võtmiseks saadetud küsimuste kohta.

§ 30. Sektsioonikogu koosneb juhatajast ja akadeemia vastava sektsiooni liikmeist.

§ 31. Sektsioonikogu koosoleku kutsub kokku sektsiooni juhataja või tema äraolekul tema poolt sektsioonikogu liikmete hulgast määratud asetäitja. Sektsioonikogu koosoleku kokkukutsumise korra, otsusevõime ja hääletamisviiside kohta kehtivad käesolevas seaduses täiskogu kohta ettenähtud eeskirjad. Sektsioonikogu koosolekutest osavõtt on sektsiooni kuuluvatele akadeemia liikmetele kohuslik. Ei ole liikmel sektsioonikogu koosolekust osavõtmine võimalik, teatab ta sellest, puudumist põhjendades, aegsasti sektsiooni juhatajale.

4. jagu.

Akadeemia kantselei.

§ 32. Akadeemia presidendi juures asub kantselei, mida juhatab akadeemia teaduslik sekretär.

§ 33. Teaduslik sekretär abistab akadeemia presidenti asjaajamises, teostab majanduslikke asju, korraldab arve- ja raamatupidamist, protokollib täis- ja seksioonikogude koosolekuid ja täidab muid presidendi poolt tema peale pandud ülesandeid.

§ 34. Teaduslik sekretär määratakse ametisse akadeemia presidendi ettepanekul.

§ 35. Kantsleiametnikud nimetab ametisse akadeemia president teadusliku sekretäri ettepanekul.

§ 36. Akadeemia president määrab lähemalt asjaajamiskorra kantsleis.

§ 37. Akadeemia ja tema juurde kuuluvate asutiste ametnikkude ja teenijate teenistus- ja muude tasude, haiguskindlustuse, pensioni, samuti ka ametikohuste täitmisest ajutise vabastamise ja puhkuse kohta kehtivad riigiteenijate kohta käivad üldised seadused ja määrused.

5. jagu.

Akadeemia juurde kuuluvad asutised.

§ 38. Akadeemia juurde kuuluvad tema poolt ellukutsutud teaduslikud asutised. Teaduslikkude asutiste juhatajad määrab ametisse akadeemia president vastava seksioonikogu ettepanekul.

§ 39. Asutise juhatajale alluvad kõik vastavas asutises ametisolevad ametnikud ja teenijad. Neid nimetab ametisse akadeemia president asutise juhataja ettepanekul.

§ 40. Juhtnõore asutiste tegevuse kohta koostab vastav seksioonikogu.

4. peatükk.

Akadeemia liikmete õigused ja kohustused.

§ 41. Akadeemia liikmete kohuseks on edendada isikliku loova uurimistöö kaudu teadust omal erialal.

§ 42. Akadeemia liige ei või keelduda valimise või nimetamise korral ameti vastuvõtmisest, samuti osavõtmisest komisjonidest. Teiskordselt samasse või teise akadeemia ametisse valimisel või nimetamisel on vajalik liikme nõusolek. Ametist lahkumine enne tähtaja lõppu on võimalik ainult mõjuvail põhjusil. Põhjuste mõjuvuse küsimused otsustab ametisse kinnitav või nimetav asutis.

§ 43. Akadeemia liikmed saavad tasu uurimistöö eest sellekohase eriseaduse alusel. Akadeemia liikmete pensioni kohta nähakse ette eritingimused Pensioni seaduses.

§ 44. Pidulikel juhtudel kannavad akadeemia liikmed ametiriietust. Ametiriietuse kirjeldus ja selle kandmise kord nähakse ette Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud määruses.

5. peatükk.

Akadeemia õigused.

§ 45. Akadeemial kui juriidilisel isikul on õigus omandada vallas- ja kinnisvara, sõlmida lepinguid ja esineda Vabariigi kohtuis ühesugustel alustel ja korras riigiasutistega.

§ 46. Akadeemial on õigus asutada enda juurde teaduslikke ühinguid, registreerida nende põhikirju ja valvata nende tegevuse seaduspärasuse ja otstarbekohase korralduse üle. Akadeemia kinnitab tema juures asuvate ühingu eelarved ja aruanded.

§ 47. Teaduslikuks uurimiseks on akadeemial õigus:

- 1) kasutada Eesti Vabariigi ülikoolide ja teiste riigiasutiste raamatukogusid, laboratooriume, muuseume ja muid seadmeid kokkuleppel vastavate asutiste juhatajatega;
- 2) saada kõigilt riigi- ja omavalitsusasutistelt teaduslikuks uurimistööks tarvilikke andmeid ja materjale.

§ 48. Akadeemia juures tegutsevate ühingu vara läheb nende tegevuse lõpetamise korral akadeemia omandiks.

§ 49. Akadeemial on suur pitsat ja väike pitsat Eesti Vabariigi väikese riigivapi kujutisega. Mõlemad pitsatid kannavad pealkirja "Eesti Teaduste Akadeemia". Suurt pitsatit tarvitatakse diplomeil ja teistel tähtsamatel dokumentidel, väikest – harilikudel tunnistustel ja aktidel.

6. peatükk.

Akadeemia varalised vahendid.

§ 50. Akadeemia saab oma varalised vahendid riigi eelarve korras, Eesti Kultuurkapitalilt ja mujalt saadud toetustest, akadeemia väljaannete müügist ja ettevõttest saadud tuludest,

annetistest, pärandeist ja teistest sissetulekutest. Nende tarvitamine toimub Vabariigi Presidendi poolt kinnitatud eelarve järgi.

Akadeemia juurde asutatud erikapitalide ja erivarade kasutamine toimub vastavate põhikirjade alusel.

Akadeemia alusvaraks määratakse riigi eelarve korras Kr. 100.000.–.

II.

Käesolev seadus jõustub avaldamisega.

Tallinnas, 28. jaanuaril 1938.

K. Päts
Riigihoidja.

A. Jaakson
Haridusminister.